

# Ekspertgruppens årlige udtalelse

2022



*Ekspertgruppens årlige udtalelse 2022 er sammenfattet af forperson for ekspertgruppen, professor og direktør Morten Grønbæk på baggrund af drøftelser i ekspertgruppen.*

### **Introduktion**

Københavns Kommunes ekspertgruppe for luftforurening samler nogle af de største kapaciteter på området for luftforurening og sundhed i Danmark. Ekspertgruppen mødtes første gang i juni 2019 og har siden bidraget med bl.a. anbefalinger til Københavns Kommune.

### **Ekspertgruppens årlig udtalelse 2022**

I 2021 gjorde vi i ekspertgruppen bl.a. opmærksom på, at der fortsat er behov for mere viden om den lokale luftforurening i København, sammenhængen mellem eksponering for luftforurening og sværhedsgraden af COVID-19, samt sundhedskonsekvenser af indendørs luftforurening. På den baggrund har Københavns Universitet og Syddansk Universitet i deres analysebidrag til årsrapport 2022 set nærmere herpå.

To af bidragene til årsrapport 2022 har fokus på den lokale geografiske fordeling af luftforurening, sundhed og sygdom i København bl.a. på baggrund af data fra Copenhagen Air View projektet. Et af de perspektiver, som vi i ekspertgruppen har drøftet, er anvendeligheden af data indsamlet med Googlebilen i forhold til vurdering af sundhedskonsekvenser. Google fortsætter indsamlingen af luftkvalitetsdata i andre byer i verden, og ekspertgruppen vil fortsat følge med i forskningen og anvendeligheden i forhold til sundhedskonsekvensberegninger.

## **Om ekspertgruppen**

Ekspertgruppen er nedsat af Københavns Kommune i 2019 for at bidrage med øget viden om de sundhedsmæssige konsekvenser af luftforurening i København.

Ekspertgruppen kommer med en årlig udtalelse på baggrund af drøftelser i gruppen og nationale og internationale udgivelser om sundhed og luftforurening. I 2019 og 2020 udarbejdede ekspertgruppen anbefalinger og har siden afgivet en årlig udtalelse.

Anbefalingerne findes på [www.kk.dk/sundluft](http://www.kk.dk/sundluft).

### **Ekspertgruppens medlemmer**

- Professor og direktør Morten Grønbæk (forperson), Center for Sundt liv og Trivsel
- Professor Annette Kjær Ersbøll, Syddansk Universitet, Statens Institut for Folkesundhed
- Seniorforsker Thomas Ellermann, Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi.
- Seniorforsker Steen Solvang Jensen, Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi. Professor Torben Sigsgaard, Aarhus Universitet, Institut for Folkesundhed – Miljø, Arbejde og Sundhed
- Professor Ole Raaschou-Nielsen, Kræftens Bekæmpelse, Center for Kræftforskning
- Professor Ulla Vogel, Det Nationale Forskningscenter for Arbejdsmiljø
- Professor Zorana Jovanovic Andersen, Københavns Universitet, Institut for Folkesundhedsvidenskab
- Lektor Marie Pedersen, Københavns Universitet, Institut for Folkesundhedsvidenskab
- Professor Steffen Loft, Københavns Universitet, Institut for Folkesundhedsvidenskab
- Lektor Teis Nørgaard Mikkelsen, Danmarks Tekniske Universitet, Institut for Miljø- og Ressourceteknologi
- Professor Geo Clausen, Danmarks Tekniske Universitet, Institut for Miljø- og Ressourceteknologi
- Seniorrådgiver Kåre Press-Kristensen, Rådet for Grøn Omstilling







Et andet analysebidrag til årsrapport 2022 er et af de første danske studier, som undersøger sammenhæng mellem sværhedsgrad af COVID-19 ved eksponering for luftforurening i Danmark og København. Her ses en generel sammenhæng mellem at blive eksponeret for luftforurening og sværhedsgrad af COVID-19 bl.a. relateret til hospitalsindlæggelser. Kronisk syge borgere med hjertekar- eller respiratoriske sygdomme, diabetes og ældre er mest udsatte. På den baggrund vil vi i ekspertgruppen igen understrege vigtigheden af at reducere luftforurening i Danmark og i København.

I et sidste bidrag til årsrapport 2022 er der bl.a. undersøgt sammenhæng mellem boligens indeklima og sundhedskonsekvenser. Her beskrives mange interessante perspektiver, bl.a. at en stor andel københavnere er generet af trafik- og nabostøj. Sundhedskonsekvenser af både støj- og luftforurening er, som vi i ekspertgruppen også tidligere har påpeget, overlappende dagsordner og områder præget af social ulighed. Her ser vi i ekspertgruppen en oplagt mulighed for at sammentænke dagsordner og dermed afhjælpe flere udfordringer på samme tid i København.

### **Et særligt år med energikrise**

Europa har i 2022 været præget af en forsyningskrise, hvor bl.a. el- og gaspriser steg markant i løbet af året. Ingen kender endnu den afledte effekt på brændeforbruget i Danmark eller København, men der er ingen tvivl om, at der har været stor efterspørgsel på brænde – også i Danmarks hovedstad. Røg fra de omkring 16.000 brændeovne i København er stadig den største lokale kilde til partikelforurening, og det kan derfor være bekymrende for københavnernes sundhed, hvis brug af brændefyring er blevet mere udbredt. Det er derfor ekspertgruppens ønske, at der følges op på udviklingen i det kommende år, således de sundhedsmæssige konsekvenser kan vurderes.

I maj 2022 vedtog et flertal i Folketinget en ændring af lov om miljøbeskyttelse, der gør det muligt for kommuner at forbyde ældre brændeovne og pejseindsatser, der er produceret før juni 2008 i områder,

der har kollektiv varmforsyning i form af fjernvarme eller naturgas. Ekspertgruppen håber, det bliver muligt at følge virkningerne af lovændringen, og at det får en positiv effekt på københavnernes sundhed.

### **Luftforurening som risikofaktor for danskernes sundhed**

*“Ingen personer i Danmark lever uden luftforurening”*

Sundhedsstyrelsen, 2023

Sådan indleder Sundhedsstyrelsen kapitlet om luftforurening i den nyeste udgivelse om sygdomsbyrden i Danmark. En af de mere betydningsfulde begivenheder på området for luftforurening og sundhed i Danmark er netop denne udgivelse om danskernes sundhed. For første gang indeholder udgivelsen luftforurening som risikofaktor på lige fod med individuelle risikofaktorer som rygning, alkohol og fysisk inaktivitet. Rapporten konkluderer, at partikelforurening med fine partikler ( $PM_{2,5}$ ) har den største forekomst i befolkningen af de ni udvalgte risikofaktorer. Hertil rangerer luftforurening som den sjette risikofaktor for danskernes sundhed efter rygning, stillesiddende fritidsaktivitet, alkohol, lav score på den mentale helbreds-skala og usundt kostmønster.

Sundhedsstyrelsens rapport beskriver, at der i Danmark årligt er lidt over 1.000 ekstra for tidlige dødsfald forbundet med eksponering for moderate og høje niveauer af partikelforurening med fine partikler ( $PM_{2,5}$ ) til sammenligning med eksponering for de almindelige, lave niveauer af partikelforurening med fine partikler af luften. Sundhedsstyrelsens medregner ikke de ekstra for tidlige dødsfald forbundet med eksponering for lave niveauer af partikelforurening. Rapporten tager heller ikke flere typer af luftforurening i betragtning fx kvælstofdioxid ( $NO_2$ ) eller ozon ( $O_3$ ). Dette gør desværre, at beregningen ikke er direkte sammenlignelig med andre beregninger af helbreds-konsekvenser og sygdomsudfald grundet sundhedsskadelig luftforurening i Danmark (se senere afsnit).

Således udmærker Sundhedsstyrelsens udgivelse sig først og fremmest ved at gøre det tydeligt, at luftforurening også er en vigtig risikofaktor for folkesundheden – og give denne en plads i den nationale og kommunale forebyggelsesindsats. Vi i ekspertgruppen ser Sundhedsstyrelsens udgivelse som et vigtigt skridt på vejen til at sikre, at konsekvenser af sundhedsskadelig luftforurening med større tydelighed indgår i folkesundhedsarbejdet i Danmark og i København i fremtiden.

### **Forslag til nye grænseværdier for god luftkvalitet i Europa**

I efteråret 2022 kom EU-kommissionen et forslag til revision af det såkaldte luftkvalitetsdirektiv bl.a. med udgangspunkt i nyeste viden om sundhedskonsekvenser af luftforurening herunder WHO's nyeste udgivelser. Med forslaget vil EU's grænseværdier fremover skulle nærme sig de seneste retningslinjer på området fra WHO i 2030, og har som målsætning at EU skal være helt forureningsfri i 2050.

Ifølge EU-kommissionen estimeres, at luftforurening i dag er årsag til omkring 300.000 for tidlige dødsfald i Europa og derudover årsag til forskellige sygdomme.

*"Air pollution is the greatest environmental threat to health and a leading cause of chronic diseases, including stroke, cancer and diabetes. It is unavoidable for all Europeans and disproportionately affects sensitive and vulnerable social groups."*

EU-kommissionen, 2022

EU-kommissionen anslår at forslaget til nye grænseværdier vil kunne reducere sundhedskonsekvenserne af luftforurening i Europa med omkring 75 pct. over de næste 10 år. Ekspertgruppen ser positivt på EU's forslag om lavere grænseværdier, der også vil få betydning for luftforurening i Danmark og København, da luftforureningen bl.a. i København vil overskride de foreslåede niveauer for flere stoffer, og derfor vil kræve handling for at overholde.

### **Fremtidige perspektiver på arbejdet med luftforurening**

Luftforurening har, for langt de fleste stoffer, været faldende i Danmark siden 1990, og for flere stoffer er der næsten tale om en halvering. Der ses sammen udvikling i estimerede helbredseffekter i Danmark, som følge af luftforurening. Her er i samme periode et fald fra omkring 8.100 for tidlige dødsfald i 1990 til omkring 3.900 i 2021.

Vi bliver dog klogere på sundhedskonsekvenserne af eksponering for luftforurening, selv ved relativt lave niveauer, hvorfor der fortsat er betydelige konsekvenser af luftforurening. Fire års arbejde i ekspertgruppen har vist, at vejen til øget viden om de sundhedsmæssige virkninger af luftforurening i København er en del af en bredtfaavnende dagsorden. Den handler bl.a. om,

- hvordan forskellige miljøfaktorer påvirker den urbane folkesundhed,
- hvordan de svar, der gør sig gældende i klimadebatten, også er svar ind i drøftelserne om, hvad der kan gøres i forhold til byernes luftforurening, og om,
- hvordan det hverdagsliv vi har på fortove, cykelstier og hjemme i stuerne påvirkes af en risikofaktor, vi ikke selv er herre over.

FNs Klimapanel fremhæver i en ny rapport om klimaforandringer, at hurtig implementering af flere kortsigtede klimaløsninger kan begrænse både planetære og menneskelige klimaskader og dertil resultere i flere samtidige positive effekter for luftkvalitet og sundhed:

*"Deep, rapid and sustained mitigation and accelerated implementation of adaptation actions in this decade would reduce projected losses and damages for humans and ecosystems, and deliver many co-benefits, especially for air quality and health."*

FN's Klimapanel, 2023

Sundhedsskadelig luftforurening i urbane områder er svært at gøre noget isoleret ved. Vi kan anbefale, at man som borger forsøger at undgå eksponering, men reelt er det ikke muligt. Der er ikke en selvstændig eller individuel løsning, som kan sikre god luftkvalitet i Danmarks hovedstad. Der skal ændringer til på kommunalt, nationalt og internationalt niveau, hvis luftforurening skal reduceres i København, da en stor del af luftforureningen i København stammer fra kilder udenfor bygrænsen.

Der er til gengæld et stort potentiale i at gribe fat i flere samtidige urbane sundheds-, miljø- og klimaudfordringer – og finde løsninger, der matcher flere problemer samtidig. Fx kan både luft- og støjforurening reduceres med en ny roadpricing-model for hovedstaden, som vi i ekspertgruppen har omtalt i anbefalingerne til Københavns Kommune fra 2019. Ligesom klimaløsninger med begrønning og grønne ruter på cykel og til fods gennem byen kan give mindre eksponering for sundhedsskadelige luftforurening i hverdagen. På linje med den seneste rapport fra FN's Klimapanel, der netop fremhæver, hvordan flere dagsordener hænger uløseligt sammen, er det ekspertgruppens anbefaling, at agendaen omkring konsekvenser af sundhedsskadelige luftforurening kædes tættere sammen med andre vigtige dagsordner.



